

מיומנו של יצחק רודאשבסקי

"בחצר היודנראט"

עכשיו יום שלישי 24 ביוני... חטפנים ליטאים עוברים בבתיים וחוטפים את הגברים היהודים, מובילים אותם אל התחנה ומשלחים אותם לעבודה. רבים מהם אינם חוזרים. לעתים אני הולך לחצר הקהילה ברח' סטראשון מס' 6. אני מביא לשם אוכל לאבא. לכאן מכנסים הרבה יהודים. מכאן מובילים אותם לעבודה. אני נכנס לחצר. החצר מלאה עדר של גברים, גברים אפורים, קודרים, רפי ידים, כמו עדר גדול, מפוזר והומה. מפעם לפעם נכנסת בריצה לחצר אשה מיבבת. כל אחד מביא הנה את אסונו, אל החדר הקטן שבו יושב היודנראט הווילנאי הראשון, חושב כי ימצא לו ישועה. והנה מופיע בחצר גרמני. כל האנשים מתפרצים אליו, מציעים את עצמם לו, כי יודעים שהוא גרמני טוב. הגרמני בוחר לו קבוצה של גברים בריאים, בוחר אותם כמו סוסים, על פי השרירים, מסדר אותם בשורות ומצווה עליהם ללכת. השאר מתחילים ללכת אחריו והגרמני מגרש אותם בחגורתו...

רודאשבסקי יצחק, יומנו של נער מווילנה, הוצאת הקיבוץ המאוחד, בית לוחמי הגטאות תשכ"ט, עמ' 13-15.

יצחק רודאשבסקי, בנם היחיד של סדר בבית דפוס ותופרת, היה בן שלוש עשרה כשפלושו הגרמנים לוילנה. הוא כתב יומן בגטו מיוני 1941 עד אפריל 1943. הוא היה בחוג נוער שעסק באיסוף פולקלור הגטו. בספטמבר 1943 התגלה המחבוא בו הסתתר עם כמה מבני משפחתו. המסתתרים הובלו לפונאר, שם נרצחו. היחידה ששרדה מבין המסתתרים היתה בת דודתו של יצחק, שרה וולושין, שהצליחה להימלט. לאחר שחרור וילנה מצאה שרה את היומן והביאה לפרסומו.

מיומנו של גרגורי שור

"פרובוקציה": האקציה הראשונה

ה"אקציה" שהחלה ביום ראשון [31 באוגוסט 1941] בשעה שתיים, נמשכה עד למחרת בצהריים. במשך כל הלילה ה"פעילים" וה"פרטיזנים" הליטאים השתוללו, גירשו מבתיים את כל דיירי הרחובות הזגנים, יאטקובה (האטליזים), הגאון, היהודים, חלק של הרחוב הגרמנים, סטראשון, שאבלסקה, גוספיטאלסקה (שפיטאלנה), ומהסמטאות ניקולאייבסקי, לידסקי ודומיניקנסקי. הם לא הורשו לקחת איתם דבר. גירשו את כולם - זקנים, חולים, ילדים, נשים עם תינוקות בידיהן. הם גם לא איפשרו להתלבש ורבים יצאו לרחובות בבגדיהם התחתונים בלבד. הדירות נשארו פרוצות, מזמינות לשדוד ולקחת מכל הבא ליד. איזור זה היה מאוכלס במשך מאות שנים בדורות של עניים יהודים - בעלי מלאכה וסוחרים זעירים. אבל ה"פרטיזנים" הליטאים ותושבי הסביבה חטפו הכל, עד לפריט האחרון - גם כלי מטבח, סירים, מברשות. רבים מהמגורשים הועברו לכלא, אחרים נשלחו לפונאר - מקום לא רחוק מהעיר שנבחר כאתר ההריגה של יהודי וילנה. אלה שנותרו בבית הסוהר היו קורבנות להתעללויות מידי חיות-האדם - מכות רצח ונעיצת סכינים בגוף. מי מהם שנותר בחיים נשלח לפונאר - הגברים ברגל, הנשים, הזקנים והחלשים במשאיות.

שור גרגורי, רשימות מגטו וילנה - 1941-1944 (מרוסית: לילה הולצמן), הוצ' איגוד יוצאי וילנה והסביבה בישראל, תל אביב תשס"ב, ע' 34

גרגורי שור נולד בוילנה בשנת 1888 למשפחה דתית. הוא למד בחדר ולאחר מכן בגימנסיה רוסית למסחר. עקב פעילות פוליטית נשלח לגלות באזור הים הכספי. ב-1913 חזר לוילנה ולאחר המהפכה הקומוניסטית שרת בצבא האדום. עם הקמת פולין נאסר ולאחר שחרורו עסק במסחר. בשנות ה-30 היה שור פעיל בארגון קואופרטיבים חקלאיים יהודיים. לאחר השתלטות הסובייטים על ליטא ביוני 1940 ערך שור עיתון של מינהל הרכבות. עם הכיבוש הגרמני והקמת גטו וילנה, נכלא שור עם אשתו, בתו ובנו בגטו.

שור עבד במפעל "קיייליס" והצליח להבריח את בתו מהגטו, אך בנו בן ה-13 נרצח באקציית הילדים בקיייליס. שור גורש מווילנה ב-1944, נכלא במחנה שטוטהוף ונרצח בעת פינוי המחנה.

במשך שלוש שנים, מתחילת הכיבוש הגרמני בווילנה ועד שגורש למחנות העבודה, תעד שור ביומנו את קורות יהודי וילנה. יומנו של שור הוחבא על ידי חסידת אומות העולם אונה שימאייטה ושרד את המלחמה.